

הפערים בהישגים הלימודיים של יוצאי אתיופיה מתבטאים גם במגדר

מחקר חדש מראה כי למרות הצלחתן היחסית של התלמידות, ההבדלים ביחס לשאר האוכלוסייה עדיין גדולים מאוד. המחקר מראה עוד כי המצב ביחס להישגי הדור הקודם לא השתפר באופן משמעותי

• אור קשתי

• 05.05.2017

• 04:07

•

מצבם של תלמידים יוצאי אתיופיה גרוע יותר ממצבן של תלמידות יוצאות אתיופיה, בכל קטגוריה חינוכית — ציוני המיצ"ב, נשירה מבתי הספר, זכאות לתעודת בגרות ועוד. כך עולה ממחקר חדש של מכון ברוקדייל, המתבסס בעיקר על נתוני משרד החינוך מהשנים האחרונות. עוד עולה מהמחקר, שהתפרסם לפני כמה שבועות, כי ההבדלים בין תלמידים יוצאי אתיופיה לבין עמיתיהם הוותיקים עדיין גדולים מאוד. נדמה כי העובדה שכ-60% מהתלמידים נולדו בישראל ועברו במוסדותיה השונים אינה מספיקה כדי לסגור את הפערים. הגורמים שהובילו לפני שנתיים אלפי יוצאי אתיופיה לצאת ולהפגין לא איבדו מהרלוונטיות שלהם.

המחקר החדש הוא המשך לעבודה קודמת, מלפני כמעט עשר שנים. בניגוד לדעה הרווחת, מצא המחקר הקודם כי מצבם החינוכי של תלמידים ממוצא אתיופי שנולדו בישראל לא היה טוב בהרבה מזה של אלו שנולדו באתיופיה. השנים שעברו לא בהכרח הטיבו את המצב: ניתוח מעודכן מראה כי במבחני המיצ"ב בכיתה ח' ההישגים של ילידי הארץ אמנם טובים יותר (הציון הממוצע של הבנים בבחינה בעברית היה 48 לעומת 38 נקודות, למשל), אך שיעור גבוה יותר מהם מעורב בהתנהגויות בסיכון. בשאר המדדים לא נרשם שיפור משמעותי בקרב בני הדור השני. ממצא זה "ממשיך לעורר מידה רבה של דאגה", כפי שנכתב בשפה דיפלומטית במחקר. פעילים חברתיים בקרב יוצאי אתיופיה מגדירים זאת אחרת: כישלון.

ב-2015 למדו כ-34 אלף תלמידים יוצאי אתיופיה בחינוך היסודי והעל-יסודי. המחקר מתרכז בכ-18 אלף מהם, הלומדים בחינוך העל-יסודי. מתברר כי הפערים בין נערים לנערות בולטים מעבר להבדלים המגדריים המוכרים בישראל ובמדינות אחרות בעולם. יתרה מזאת, המחקר מראה כי ההבדלים בין נערים יוצאי אתיופיה לבין עמיתיהם הוותיקים גדולים בהרבה מאשר ההבדלים בין נערות יוצאות אתיופיה לעמיתותיהן. האוכלוסייה הוותיקה אינה כוללת ילידי ישראל שהוריהם עלו מברית המועצות לשעבר.

כך למשל, הציונים הממוצעים של נערות יוצאות אתיפיה בבחינות באנגלית, מתמטיקה ועברית היו גבוהים בכ-5-10 נקודות מהציונים שהשיגו הנערים (ועדיין היו נמוכים ב-20-25 נקודות מהתלמידים האחרים). עד סוף הלימודים בתיכון הפערים האלה רק יגדלו: כ-60% מהתלמידות זכאיות לתעודת בגרות, לעומת 45% מהתלמידים. ההבדל קיים גם בשערי האקדמיה: כ-37% מהנערות עומדות בדרישות הסף, לעומת 24% מהנערים. גם בנתון זה בולט הפער מול שאר התלמידים הוותיקים, שכמעט 60% מהם עומדים בדרישות הסף. הממצאים מתבססים על נתוני משרד החינוך מ-2013-2015.

•

אחד המדדים החשובים הוא שיעור הנשירה מבית הספר, שעומד על 12% בקרב הנערים לעומת 0.2% בלבד אצל הנערות. הפער הזה גדול בהשוואה לתלמידים שאינם יוצאי אתיפיה.

עוד נמצא כי יותר נערים לומדים בתיכונים טכנולוגיים, ומתרכזים ברמה הנמוכה של המסלול הזה (כמעט 50% מהם לא ניגשו לבחינת הבגרות במתמטיקה, ולכן לא זכאים לתעודת בגרות). 11% מהנערים דיווחו כי אין להם מוטיבציה ללמוד, בהשוואה ל-5% מהנערות. בשני המקרים, מדובר בשיעור כמעט כפול ביחס לשאר התלמידים.

מעבר להבדלים המגדריים, המחקר מציע גם ניתוח מעודכן של הפערים בין שני הדורות של תלמידים יוצאי אתיפיה: הציונים בבחינות המיצ"ב של נערים ונערות שנולדו בישראל גבוהים בכ-10-5 נקודות, אך עדיין נמוכים מאוד: 48 נקודות בעברית, 45 באנגלית, 37 במתמטיקה ו-33 במדעים (הנתונים מתייחסים לנערים. ציוני הנערות גבוהים מעט יותר).

כמו כן, נמצא ששיעור הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות גבוה יותר בדור השני (בעיקר אצל הבנות; בקרב הבנים מדובר בהבדל קטן יחסית). מנגד, התלמידים האלה מעורבים יותר בהתנהגויות בסיכון: 41% מהנערים בני 15-17 שותים אלכוהול לפחות פעם בשבוע, ו-51% מעשנים סיגריות או נרגילה באופן קבוע (בהשוואה, בשני המקרים, ל-27% מהנערים בני הדור הראשון).

ואולם, מלבד נתונים אלה לא נמצאו הבדלים של ממש בין הדורות בשורה של מדדים אחרים, בהם תחושת מסוגלות לימודית, שאיפות להמשך ההשכלה, הרגשה שיש "כתובת" בבית הספר כשיש בעיה, לעג בשל מוצא, השתתפות בקטטות ועוד. ברקע הדברים כדאי לזכור כי גם התלמידים שנולדו באתיפיה נמצאים בישראל שנים רבות.

אחד ההסברים להתמשכות הפערים, כפי שסיכמו זאת במחקר 13 בעלי תפקידים במשרדי הממשלה הרלוונטים ופעילים חברתיים מקהילת יוצאי אתיפיה, מתייחס למאפייני השכונות בהם חיים רבים מבני הנוער — "גטאות של יוצאי אתיפיה ושל אוכלוסייה החיה בעוני". מאפיינים אלה כוללים "בתי ספר חלשים שמשאביהם מוגבלים, ומורים בעלי יכולות מקצועיות נמוכות יחסית — הן בכישורי הוראה והן בידע כיצד לעזור בצורה מתאימה"; לצד "מחסור בפעילות פנאי חיובית

בתוך השכונה"; "משאבים ציבוריים דלים ותשתיות מוזנחות או שאינן קיימות כלל", וכן "תחבורה ציבורית לא מספקת, המקשה על יציאה מהשכונה" לטובת השתלבות בחוגים, ביקור חברים, ועוד. מכיוון שלרוב המשפחות אין רכב פרטי, התחבורה הציבורית חשובה עוד יותר. ויש גם עניין של "תרבות רחוב שלילית, המאופיינת בהתנהגויות בסיכון ומגע תכוף עם המשטרה".

"אין בסיס לציפייה שילידי הארץ יעברו את כל מערכת החינוך הישראלית ולפתע יצליחו", אומר דוד מהרט מהאגודה לקידום החינוך, העובד שנים רבות בסיוע לתלמידים יוצאי אתיופיה. "צריך לזכור שלמפגש עם החברה הישראלית, הכולל גם תופעות של גזענות ואפליה, יש השפעה גדולה. יש הרבה בוגרי אקדמיה שלא מצליחים למצוא תעסוקה. זה מדכא כל מי שהאמין שהשכלה יכולה לשפר את המצב שלו". עוד אומר מהרט כי "הילדים האלה גדלים ברוב המקרים לתוך משבר קליטה מורכב וקשה, בדרך כלל בפריפריה חברתית וגיאוגרפית. העובדה שהם נולדו בארץ לא מבטיחה שום דבר. כאשר דור ההורים לא נקלט אלא נשאר בשוליים של החברה הישראלית, אי אפשר לצפות שהילדים שלהם יגיעו רחוק".

לדברי הפעילה החברתית אפרת ירדאי, התמדת הפערים גם בקרב הדור השני של יוצאי אתיופיה מעידה כי "התוכניות השונות לא הוכיחו את עצמן. על איזו הצלחה אנחנו מדברים אם הציון הממוצע בעברית הוא 48 נקודות? תוצאות התוכניות הרבה פחות מעניינות מאשר עצם קיומן. לכן לא יעזור להשקיע באותם פרויקטים".

עוד אומרת ירדאי כי במשרדי הממשלה "אוהבים לדבר גם על 'הכשרה רב-תרבותית', אבל זה קשקוש. זה נשמע טוב, כולם מתחבקים, אבל אין בזה צורך. על איזה פערים תרבותיים הם רוצים לגשר? רוב התלמידים כבר נולדו בארץ. במקום לבזבז משאבים על תוכניות מיותרות שנכשלו ולהמציא תוכניות חדשות לא רלבנטיות, צריך לדאוג שהילדים האלה פשוט יקבלו את המשאבים שמגיעים להם. זה הכל".

ממשרד החינוך נמסר בתגובה כי הוא "עורך בקרה וניטור באופן קבוע אחר הישגי התלמידים, ובכלל זה גם אחר התלמידים יוצאי אתיופיה. אנו נלמד גם את נתוני המחקר הנוכחי. כיום המשרד מפעיל את התוכנית הלאומית, הפועלת במתכונת חדשה שיש בה לתת מענים שווים לכלל האוכלוסיות בהן קיימים פערים, תוך שימת דגש על פערים מגדריים".